

## דין דיחוי ודין "פשטה קדושה" בשיטת הרמב"ם

### ראשי פרקים.

1. הצגת הסוגיות ומחלוקת האמוראים בדין דיחוי.
2. הקשיים והסתירות בפסקי הרמב"ם בדין דחוי.
3. ישוב הסתירות בדעת הרמב"ם.
4. יסוד שיטת הרמב"ם בחילוק בין אופי קדושת דמים לאופי קדושת הגוף בדין דיחוי.
5. הצגת הסוגיות ומחלוקת התנאים בדין פשטה קדושה.
6. הקשיים בדעת הרמב"ם.
7. ביאור שיטת הרמב"ם על פי הסברה הנ"ל לחלק בין אופי קדושת דמים לאופי קדושת הגוף.

### 1. הצגת הסוגיות ומחלוקת האמוראים בדין דיחוי.

ר' יוחנן בגמ' בכמה מקומות<sup>1</sup> דן בשותף שהקדיש את בהמת השותפים, והגמ' מסיקה שלושה דינים מדברי ר' יוחנן, וז"ל הגמ':

"בהמה של שני שותפין, הקדיש חציה וחזר ולקחה והקדישה – קדושה, ואינה קריבה, ועושה תמורה, ותמורתה כיוצא בה. שמע מינה תלת: ש"מ בעלי חיים נדחים, וש"מ דחוי מעיקרא הוי דחוי, וש"מ יש דחוי בדמים".

מקור נוסף לשיטת ר' יוחנן, הסובר שבעלי חיים נדחים, מצינו בגמ' בסנהדרין דף מ"ז ע"א, וז"ל:

"אמר עולא אמר ר' יוחנן: אכל חלב והפריש קרבן, והמיר דתו וחזר בו – הואיל ונדחה ידחה. איתמר נמי – אמר ר' ירמיה אמר ר' אבהו א"ר יוחנן: אכל חלב והפריש קרבן ונשתפה, וחזר ונשתפה – הואיל ונדחה ידחה, וצריכא...".

בדומה לנ"ל מסיקה הגמ' את שלושת המסקנות גם מן המשנה בפסחים דף צ"ז ע"ב, וז"ל המשנה והגמ':

"מתני: המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים – ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה לשלמים...גמ': אמר רב הונא בריה דרב יהושע: שמע מינה תלת: שמע

1. קידושין דף ז' ע"א, זבחים דף י"ב ע"א, תמורה כ"ו ע"א, כריתות כ"ז ע"א.

מינה בעלי חיים נדחין, וש"מ דחוי מעיקרא הוי דחוי, ושמע מינה יש דחוי בדמים".

ובדומה בגמ' בכריתות דף כ"ח ע"א מסיקה הגמ' את שלושת המסקנות מדברי רבי אושעיא, וז"ל הגמ':

"אמר ר' אלעזר אמר ר' אושעיא: מטמא מקדש עשיר שהפריש קן לכבשתו והעני - הואיל ונדחה ידחה. אמר רב הונא בריה דרב יהושע: שמע מינה תלת: שמע מינה בעלי חיים נדחים, וקדושת דמים נדחה, ודחוי מעיקרא הוי דחוי..."

יש להעיר שעל מנת לדחות יש צורך להסיק את שלושת המסקנות מפני שמספיק שחת מן המסקנות נסתרת על מנת שלא ידחה, ולכן על מנת לחלוק על אחד מן הדינים הנ"ל אין צורך לחלוק על כל שלושת המסקנות אלא אפשר להסתפק בדחית אחת מן המסקנות. בשלושה מקומות מצינו מחלוקת האם בעלי חיים נדחים אם לאו.

א. בגמ' בכריתות דף כ"ח ע"א אחרי שהביאו את דברי ר' אושעיא בדין מטמא מקדש עשיר והסיקו את שלושת המסקנות הנ"ל, הקשו מהברייתא בתוספתא בתמורה פ"ב, ובעקבות כך בארו את מחלוקת ר' שמעון ורבנן שם בדין דחוי בבעלי חיים, וז"ל הגמ' שם:

"מתיב רב עוקבא בר חמא: הפריש נקבה לפסחו קודם הפסח - תרעה עד שתסתאב, ותמכר ויביא בדמיה פסח. ילדה זכר - ירעה עד שיסתאב, וימכר ויביא בדמיו פסח. ר' שמעון אומר: הוא עצמו יקרב פסח. ש"מ - בעלי חיים אינם נדחים! אמרי דבי רבי אושעיא: כי אמרינן לרבנן, (ד)ר"ש ס"ל בעלי חיים אינם נדחין, והגרלה אינה מעכבת".

ב. בגמ' בזבחים דף נ"ט ע"א בארו את מחלוקת ר' יוחנן ורב בדין קדשים שנפגם המזבח בין הקדשה לשחיטה ותוקן לפני שחיטה, כמחלוקת בדין בעלי חיים נדחים, וז"ל הגמ':

"אמר רב: מזבח שנפגם - כל הקדשים שנשחטו שם פסולין, מקרא הוא בידינו ושכחנוהו. כי סליק רב כהנא אשכחיה לר"ש ברבי דקאמר משום ר' ישמעאל בר' יוסי: מנין למזבח שנפגם שכל הקדשים שנשחטו שם פסולין, שנאמר: 'וזבתת עליו את עולותיך ואת שלמיך', וכי עליו אתה זוכת! אלא כשהוא שלם ולא כשהוא חסר. אמר: היינו קרא דאישתמיט ליה לרב. ור' יוחנן אמר: אחד זה ואחד זה פסולין. במאי פליגי? רב סבר - בעלי חיים אינן נדחים, ור' יוחנן סבר - בעלי חיים נידחין".

ג. בפירוש המשנה ביומא דף ס"ב ע"א, נחלקו ר' יוחנן ורב בגמ' בדף ס"ד ע"א, וז"ל המשנה והגמ':

"שני שעירי יום הכיפורים...מת אחד מהם, אם עד שלא הגריל מת - יקח זוג לשני.

ואם משהגדיל מת – יביא זוג אחר ויגדיל עליהם בתחילה, ויאמר: אם של שם מת זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו, ואם של עזאזל מת זה שעלה עליו הגורל לעזאזל יתקיים תחתיו, והשני ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה...אמר רב: שני שבזוג ראשון יקרב, שני שבזוג שני ירעה. ר' יוחנן אמר: שני שבזוג ראשון ירעה, שני שבזוג שני יקרב. במאי קא מיפלגי? רב סבר – בעלי חיים אינן נדחין, ור' יוחנן סבר – בעלי חיים נדחין...”.

## 2. הקשיים והסתירות בפסקי הרמב"ם בדין דחוי.

- ברמב"ם בארבעה מקומות רואים בעליל שהכריע כדעת רב שבעלי חיים אינם נדחים.
- א. בפרק ה' הלכות עבודת יום הכיפורים הט"ו הכריע כדעת רב בסוגיה ביומא ששני שבזוג ראשון יקרב, שני שבזוג שני ירעה עד שיסתאב.
  - ב. בפרק ג' הלכות פסולי המוקדשין הכ"ב כ"ג הכריע כדעת רב בסוגיה בזבחים, וז"ל: "מזבח שנפגם – נפסלו כל הקדשים שהיו שם שחוטין במקדש שעדיין לא נזרק הדם, שהרי אין שם מזבח לזרוק עליו...אבל קדשים חיינ שהיו שם בעזרה כשנפגם לא נפסלו אלא כשיבנה המזבח יקרבו שאין בעלי חיינ נדחים”.
  - ג. בפרק ט"ו הלכות מעשה הקרבנות ה"ד בו הרמב"ם מביא את דין בהמת השותפין, הרמב"ם חולק על דברי ר' יוחנן, ומסתבר כדעת ה"כסף משנה" שהכרעת הרמב"ם לאור שיטת רב בסוגיה ביומא ובסוגיה בזבחים, וז"ל הרמב"ם: "בהמת השותפין שהקדיש אחד מהן חצייה שלו וחזר ולקח חציה האחר והקדישו – ה"ז קדשה וקריבה, אע"פ שמתחילתה דחוויה היתה כשהקדיש חציה אין הדחוי מעיקרו דחוי. ואע"פ שהוא קדושת דמים הואיל והיא בעלי חיים אין בעלי חיים נדחים, והרי נראה כולה להקרבה, לפיכך תקרב ועושה תמורה”.
  - ד. בפרק ג' הלכות שגגות ה"ח הרמב"ם חולק על דברי ר' יוחנן בגמ' בסנהדרין, וז"ל: "מי ששגג והפריש חטאתו ואח"כ נעשה מומר וחזר בתשובה או נשתטה וחזר ונשתפה – אע"פ שנדחה הקרבן בנתיים הרי זה חזר ונראה שאין בעלי חיים נדחין, כמו שבארנו בהלכות פסולי המוקדשין, לפיכך יקריבנה עצמה. וכשם שאם נולד בו מום עובר ונתרפא יחזור לכשרותו – כך אם נדחו הבעלים וחזרו ונראו יקרב”.

לאור ארבעת פסקי הרמב"ם האלו קשה מדוע הרמב"ם הכריע את המשנה בפסחים בדין צ"ז ע"ב בפ"ד הלכות קרבן פסח ה"ד, וז"ל: "המפריש נקבה לפסחו או זכר בין שתי שנים – ירעה עד שיפול בו מום וימכר ויביא בדמיו פסח, ואם לא נפל בה מום עד שהקריב פסחו – יביא בדמיו שלמים”.

ה"לחם משנה" על אתר שת עינו לקושי הזה. עיין בהערה 2 שיטת ה"כסף משנה" שראה גם בהלכה זאת המשך עקבי לשיטת הרמב"ם שבעלי חיים אינם נדחים.

2. אולם ה"כסף משנה" על אתר ראה גם בהלכה זאת ראייה לשיטת הרמב"ם שהכריע כרב שבעלי חיים אינם נדחים, וראיתו מזה שהרמב"ם הוסיף על המשנה דין שיביא בדמיו פסח, וז"ל: "ומאחר שנתבאר

ה"לחם משנה" הוסיף להקשות מהרמב"ם שם ה"ו שפסק: "מי שאבד פסחו ומצאו אחר שהפריש פסח אחר והרי שניהן עומדין - יקריב איזה מהן שירצה לשם פסח והב' יקרב שלמים. מצאו אחר ששחט פסחו - הרי זה יקריב שלמים..." ובראב"ד על אתר השיג: "...א"א זה שיבוש אלא ירעה עד שיסתאב ויביא בדמיו שלמים" (עיין שם ב"כסף משנה" שהאריך לבאר את מקור הרמב"ם על פי הסוגיה), וז"ל ה"לחם משנה": "...ועדיין יש לתמוה על רבינו ז"ל כיון שהוא סבר דב"ח אינו נדחים היה לו לפסוק כאן שהוא עצמו קרב שלמים, כמו שכתב בההיא דהפריש פסחו ששם הלך לשיטתו שכתב והשני יקריב שלמים מפני דמתניתין כמ"ד בעלי חיים נדחים... ותימא על תימא על הראב"ד ז"ל שהשיגו שם, אדרבה כאן היה לו להשיגו שהיה לו לכתוב יקרב שלמים כדכתיבנא, אבל שם בדין כתב שהלך לשיטתו דבעלי חיים אינם נדחים..."

הרמב"ם בפרק י' הלכות שגגות ה"ג חלק על דברי ר' אושעיא בגמ' בכריתות ביחס למטמא מקדש עשיר שהפריש קן לכבשתו והעני, וז"ל: "עשיר שהפריש קן למכרה וליקח בדמיה כשבה או שעירה והעני - יביא קן זו אע"פ שהיא קדושת דמים שהיא נדחית, ולמה לא נדחית מפני שדחוי מעיקרו אינו דחוי והרי נראה קן זו לו עתה..." אולם הרמב"ם לא נימק את הכרעתו על פי שיטת רב שבעלי חיים אינם נדחים אלא בגלל דחוי מעיקרא, ושיטתו צ"ע עיין בהמשך.

הקשויים בשיטת הרמב"ם בדין בהמת השותפין.  
א. ה"כסף משנה" מביא את קושית המאירי, וז"ל: "מ"כ בשם המאירי: 'אע"פ שהוא קדושת דמים' - אין לשון זה ברור אצלי, שהרי בשאין בה אלא קדושת דמים ראוי לומר יותר שלא ידחה!" ויש לבאר שהרי הגמ' ראתה בשלושת הגדרים: בעלי חיים, דחוי מעיקרא וקדושת דמים רבותא שנדחים, כלומר יש סברא יותר גדולה בקדושת דמים שלא תדחה כפי שמשמע מדברי רש"י בקדושין: "יש תורת דחוי בדבר שאינו קדוש אלא לדמיו, כגון זו שמתחילה לא הקדישה אלא לדמיה..."  
ב. הרמב"ם מנמק את אי הדחיה בשני נימוקים, בתחילה בנימוק "שמתחילתה דחויה

בפ"ג הלכות פסולי המוקדשין ופט"ו ממעשה הקרבנות שרבי' פוסק כמ"ד אין בעלי חיים נדחים ממילא משמע שיביא בדמיו פסח, ומ"ש ואם לא נפל בו מום וכו' יביא בדמיו שלמים הוא מדאמרינן... שמותר הפסח קרב שלמים". אולם דיוקו ברמב"ם צ"ע שהרי מקורו של הרמב"ם הוא מהברייתא בגמ' ובכריתות שנפסקה בין לר' שמעון בין לרבנן, ואם כן דברי ה"כסף משנה" צ"ע, עיין בהמשך שכן הקשה ה"לחם משנה". עצם הבנתו של ה"כסף משנה" בדין דחיה, שיש דחיה גם לכסף ולכן למ"ד בעלי חיים נדחים לא יוכל להביא בכסף הפדיון קרבן פסח אלא רק שלמים, מהוה חידוש מהפכני ודעתו צ"ע. ברור שרש"י באר את הסוגיה שם שהראיה שם שאי אפשר להקריב את הנקבה או את הזכר בן שתי שנים לשלמים, ויש צורך לחכות עד שיפול בו מום, בניגוד להבנת ה"כסף משנה" ברמב"ם.

ה"לחם משנה" הקשה על דברי ה"כסף משנה": "...ודברים תמוהים הם דמה ענין בעלי חיים נדחים לזה, דמאי דמפיק בגמ' בעלי חיים נדחים מהן הוא משום דלא אמרינן היא עצמה קרב שלמים משמע כיון דנדחית נדחית ולא יביא אלא בדמיו, אבל שיביא בדמיו פסח או שלמים אין זה תלוי בפלוגתא דבעלי חיים נדחים, והך דינא נפקא ליה לרבינו ז"ל מברייתא דתמורה בפרק אלו קודשים שאמרו כן בכרייתא בהדיא ע"ש".

היתה" ואח"כ בנימוק שאין בעלי חיים נדחים, ולכאורה קשה לשם מה שני נימוקים. אם נדייק הנימוק של בעלי חיים מתמודד עם קדושת דמים, ואם כן משמע שהנימוק שבתחילת ההלכה "שמתחילתה דחיה היתה" אינו יכול להתמודד עם שאלת הרמב"ם: "ואע"פ שהיא קדושת דמים"<sup>3</sup>.

הקשיים בשיטת הרמב"ם בדין עשיר שהפריש קן למכרה בדמיה והעני.

1. הרמב"ם כאן כותב במפורש שקדושת דמים נדחית, ולכאורה קשה קושית המאירי ביתר שאת, שהרי הרמב"ם פסק שבעלי חיים אינם נדחים ואם כן ק"ו שקדושת דמים אינה נדחית, וברמב"ם רואים בעליל שההפך הוא שקדושת דמים נדחית וקדושת הגוף אינה נדחית שהרי בעלי חיים אינם נדחים.
2. הרמב"ם הביא את הנימוק שדחוי מעיקרו אינו דחוי, ומדוע לא השתמש בנימוק שבעלי חיים אינם נדחים.

הקושי ביחס בין ההלכה של עשיר שהעני לבהמת השותפים. הרמב"ם בדין בהמת השותפים מנמק שני נימוקים, והראנו לעיל שהנימוק של "דחוי מעיקרו אינו דחוי" אינו מתמודד עם קדושת דמים, ואילו בדין עשיר שהפריש קן והעני הרמב"ם משתמש בנימוק של דחוי מעיקרו דוקא לטענה שמדובר בקדושת דמים הנדחית.

### 3. ישוב הסתירות בדעת הרמב"ם.

יש לחלק את הקשיים לשלוש שאלות מרכזיות:

- א. מדוע הרמב"ם בהלכות קרבן פסח חרג משאר ההלכות ופסק שבעלי חיים נדחים.
  - ב. מתי משתמש הרמב"ם בנימוק ש"דחוי מעיקרו אינו דחוי", ומתי משתמש הרמב"ם בנימוק ש"אין בעלי חיים נדחים".
  - ג. מה הסברא שבקדושת דמים יש דחוי ובקדושת הגוף אין דחוי.
- על מנת להתמודד עם שני הקשיים הראשונים בדעת הרמב"ם נראה שצריך לחלק בין המקרים השונים.

א. מדוע הרמב"ם בהלכות קרבן פסח חרג משאר ההלכות ופסק שבעלי חיים נדחים.

ראשית יש לפנות להלכות קרבן פסח בו פסק הרמב"ם שבעלי חיים נדחים. לכאורה אם

3. ה"לחם משנה" כתב שהרמב"ם סובר שקדושת דמים היא קלה שייך בה יותר דחוי מקדושת הגוף, ואפילו דחוי מעיקרא צריך להיות דחוי, ולכן הוצרך לטעם שבעלי חיים אינם נדחים, אלא שברור ששיטתו נדחית מהרמב"ם פ"י הלכות שגגות, ועיין מה שמתרץ ה"לחם משנה" על זה, ברם דבריו דחוקים. וכבר הקדימני "אבן האזל" בהלכות מעשה הקרבנות לדחות את שיטת ה"לחם משנה". אולם עיין שם ב"אבן האזל" ובדיוקו ברמב"ם ובתרוצו, וגם דבריו צ"ע לענ"ד.

הסיק ר' יוחנן מן המשנה בפסחים את דינו, ישנה ראייה נגד רב, וקשה מדוע הגמ' לא הקשתה על רב מן המשנה. תוס' ביומא (דף ס"ד ע"ב ד"ה "בריייתא") אכן הקשה מן המשנה על רב, ותרץ: "ויש לומר דלא דמי, דהתם הוי דחיה גמורה דלעולם נקבה לא חזיא לקרבן שהופרשה לשמו דהיינו פסח, ובהא נמי מיתרצא מה שמקשים גבי בהמה של שני שותפין ומאי קא משמע לן ר' יוחנן מתניתין: היא ההיא דהמפריש נקבה לפסחו... מכל מקום הש"ס דדייק ממילתיה דרבי יוחנן שמע מינה תלת לידוק ממתניתין, ומאי איצטריך למידק ממילתיה דר' יוחנן, אלא יש לומר אי ממתניתין הוה אמינא שאני התם דלא חזיא לעולם לפסח שהופרשה לשמו, ולכך הוה דחיה לעולם אפילו למותר פסח דהוי שלמים לא תיקרב היא גופא אלא דמיה". ה"לחם משנה" על אתר אימץ את שיטת תוס' בהסבר שיטת הרמב"ם. לאור דברי תוס', ברור מדוע דוקא על מפריש נקבה או זכר בן שתי שנים אמר הרמב"ם את דינו שבעלי חיים נדחים ולא בדין פסח שאבד, מפני שבפסח שאבד ההקדשה היתה על קרבן הראוי לשמו.

ב. מתי משתמש הרמב"ם בנימוק ש"דחוי מעיקרו אינו דחוי", ומתי משתמש הרמב"ם בנימוק ש"אין בעלי חיים נדחים".

בבהמת השותפין מטרת ההקדשה היתה לשם קרבן, אלא בגלל שאינו בעלים גמור הקדושה נתפסה רק על מחצית וממילא התוצאה היא קדושת דמים, בניגוד לעשיר שהפריש קן שכל מטרתו מלכתחילה היתה קדושת דמים, שהרי עשיר אין דינו בקן.

לאור החילוק בין המקרה בבהמת השותפין למקרה של עשיר שהפריש קן אפשר לבאר את הנימוקים השונים. סברת "אין בעלי חיים נדחים" אינה תקפה ביחס לעשיר שהפריש קן, שהרי כל מטרת ההקדשה מלכתחילה היתה לקדושת דמים, ודין "אין בעלי חיים נדחים" מתייחס רק ביחס לקדושת הגוף, ולכן הרמב"ם נימק: "מפני שדחוי מעיקרו אינו דחוי", בהמשך אבאר מה הסברה שאין בעלי חיים נדחים מתייחס רק לקדושת הגוף ולא לקדושת דמים.

בבהמת השותפים מטרת ההקדשה ופעולת ההקדשה היתה לקדושת הגוף, וממילא ברור מדוע הכלל של "אין בעלי חיים נדחים" שייך לדין בהמת השותפים, אולם קדושת דמים שנוצרה על ידי ההקדשה היא רק תוצאה של מעשה הקדשה של קדושת הגוף, ולכן הנימוק ש"דחוי מעיקרו אינו דחוי" לא שייך ביחס לקדושת דמים, שהרי אינה מעיקרה אלא תוצאה של הקדשת הציה.

ג. מה הסברא שבקדושת דמים יש דחוי ובקדושת הגוף אין דחוי. התפיסה הפשוטה אומרת שקדושת דמים נמוכה במדרגתה מקדושת הגוף, ולכן אם בעלי חיים אינם נדחים בקדושת הגוף קל וחומר שאינם נדחים בקדושת דמים, ולכן הגמ' ראתה רבותא שיש דחוי בקדושת דמים.

ברמב"ם רואים בעליל בשני מקומות<sup>4</sup> שדוקא קדושת דמים נדחית ואילו קדושת הגוף אינה נדחית<sup>5</sup>. נלענ"ד שרב חידש שדוקא בעלי חיים הקדושים קדושת הגוף אינם נדחים,

4. פט"ו הלכות פסולי המוקדשין ה"ד הנ"ל, ופ"י הלכות שגגות הי"ג הנ"ל.

5. זו היא ההבנה הפשוטה ברמב"ם, וכך הבין ה"כסף משנה" ולכן הביא את קושית המאירי. ה"לחם

אבל קדושת דמים נדחית כפשט דברי הרמב"ם, אלא שהחילוק בין קדושת דמים לקדושת הגוף בכיוון הפוך מהדרך הפשוטה טעון סברא.

על מנת להבין את חידושו של הרמב"ם בגדר קדושת דמים, ראשית חכמה כדאי לבאר את ההבדל בין קדשי מזבח לקדשי בדק הבית. קדשי בדק הבית הם תולדה מבעלות בדק הבית. ישנו דמיון<sup>6</sup> בין בעלות ההדיוט לבעלות בדק הבית אלא שהתוצאה מבעלות בדק הבית היא קדושה. קדושת בדק הבית היא עצם הבעלות וממילא הקדושה אינה נובעת מהעמיד. בניגוד גמור לזה קדשי מזבח קדושים בגלל יעודם לעלות על המזבח, עליה על המזבח אינה נמצאת בסתירה לבעלות הקרבן, גם אחרי ההקדשה הקרבן נקרא על שם הבעלים וקדשים קלים מוגדר כממון הדיוט לר' יוסי הגלילי, וגם לרבנן לפי חלק מן הדעות יוצאים ידי חובה בתחומים שצריך דין "לכם"<sup>7</sup>. קדושת קודשי מזבח אינה נובעת מבעלות ההקדש אלא מיעודו לעלות על גבי המזבח, התחומים הממוניים שקדשי מזבח מוגדרים כממון גבוה הם תוצאה מן ההקדשה ולא נקודת המוצא כמו בקדשי בדק הבית<sup>8</sup>. את קדושת קדשי מזבח אפשר להגדיר כקדושת יעוד הנובעת מן העמיד, בניגוד לקדשי בדק הבית שזוהיא קדושת שווי הנובעת מהשווי של ההווה.

החידוש של הרמב"ם הוא שקדושת דמים למזבח דומה בגדרה לאופי קדשי בדק הבית, אע"פ שיעודו הסופי הוא קדשי מזבח. קדושת יעוד יכולה להתקיים רק כאשר הגוף המיועד הוא המוקדש, ברם בקדושת דמים הבהמה מהווה אמצעי שבשוויה יקנו אח"כ קרבן, וממילא לא שייכת קדושת עתיד אלא רק קדושת הווה הנובעת מן השווי.

הסברא של רב, והרמב"ם שהכריע כרב, שבעלי חיים אינם נדחים היא שקדושת בעלי חיים מהווה קדושת יעוד ובקדושת יעוד לא שייך דחיה, מפני שדחיה לא שייכת אלא בדבר שכרגע עלה, אבל קדשי מזבח קדושים מפני שבעתיד יעלו על המזבח, וממילא פגיעה בהווה אינה דוחה את הקרבן, בדומה לכלל ש"דחוי מעיקרא אינו דחוי". אבל קדושת דמים שגדרה מפני שווי ההווה נדחית. בבהמת השותפים לדעת הרמב"ם מטרת ההקדשה היתה לקרבן כפי שבארנו לעיל, לכן שייכת הסברא של בעלי חיים, מפני שקדושת הדמים אינה אלא הקפאה זמנית של קדושת היעוד בגלל העדר בעלות על חצי הבהמה, ולכן סברת "אין בעלי חיים נדחים" שייכת שם.

משנה" בהלכות שגגות חרץ את קושית המאירי: "ונ"ל לתרץ כאן ושם דלא כתב רבינו קדושת דמים למעט קדושת הגוף, אלא ה"ק אע"פ שיש בה קדושה פורתא מיהא וכיון שיש בה קדושה ראוי שתדחה, וכ"ש אם היה קדושת הגוף ראוי שתדחה", ברור שדברי ה"לחם משנה" דחוקים ביותר בפשט דברי הרמב"ם, שהרי כתב במפורש שאין בעלי חיים נדחים, וברור שמדובר בקדושת הגוף, ובכל זאת בהלכות שגגות כתב במפורש שקדושת דמים נדחית.

6. דין "אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט" הנאמר גם בקדשי בדק הבית עוסק בפעולת ההקדשה השונה מקנין בהדיוט, וזה נלענ"ד נובע מרשות ההקדש שאינה מצומצמת "כל היכא דאיתא גזא דרחמנא איתא ביה", אולם עצם הבעלות זהה לבעלות ההדיוט.

7. עיין בשיעור העוסק ביחס בין מעשר שני לבין קדשים קלים, ובין תרומה לקודשי קודשים.

8. אי"ה אקדיש שיעור שלם שיעסוק בהבדל בין קדשי מזבח לקדשי בדק הבית.

יוצא אפוא שקדושת דמים שנמוכה במדרגתה מקדושת הגוף כפי שמבואר בכמה סוגיות נדחית, ואילו קדושת הגוף שגבוהה במדרגתה מקדושת דמים אינה נדחית בגלל ההבדל באופי הקדושות.

## 5. הצנת הסוגיות ומחלוקת התנאים בדין פשטה קדושה.

בגמ' בכמה מקומות<sup>9</sup> מובאת מחלוקת התנאים בברייתא בדין "האומר רגלה של זו עולה", וז"ל הברייתא:

"תנו רבנן: יכול האומר רגלה של זו עולה תהא כולה עולה? ת"ל: 'כל אשר יתן ממנו לה' – ולא כולו לה', יכול תצא לחולין? ת"ל 'יהיה קודש', הא כיצד? תמכר לצורכי עולות, ודמיה חולין חוץ מדמי אבר שבה, דברי ר' מאיר ור' יהודה. (ו)ר' יוסי ור' שמעון אומר[ים]: מנין לאומר רגלה של זו עולה שכולה עולה? שנאמר: 'כל אשר יתן ממנו לה', כשהוא אומר 'יהיה קודש' לרבות את כולה".

וממשיכה הגמ' בתמורה לדון במחלוקת התנאים, וכחלק מן הדיון מביאה הגמ' עוד ברייתא המבארת את מחלוקת התנאים, וז"ל:

"מיתבי...חסורי מחסרא והכי קתני: נראין דברי רבי יוסי לר' יהודה בדבר שהנשמה תלויה בו, שאף ר' יהודה לא נחלק אלא בדבר שאין הנשמה תלויה בו, אבל בדבר שהנשמה תלויה בו מודי ליה".

בהמשך הגמ' בתמורה מסתפק רבא בשתי בעיות, וז"ל הגמ':

"בעי רבא: בעוף מהו, 'בהמה' אמר רחמנא והא לאו בהמה היא. או דלמא 'קרבן' אמר רחמנא והאי נמי קרבן הוא? תיקו. בעי רבא: הקדיש אבר לדמיו מהו דתיחות ליה קדושת הגוף? מי אמר כיון דנחתא ליה קדושת דמים נחתא ליה נמי קדושת הגוף, ומדאקדשיה לתד אבר אקדשיה לכוליה. או דלמא חד מיגו אמר, תרי מיגו לא אמר? תפשוט ליה מדידה, דהאמר רבא: הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף. התם דאקדשיה לכוליה הכא דאקדשיה חד אבר, מאי? תיקו".

רש"י על אתר מבאר ששתי בעיותיו של רבא נאמרו ביחס לר' יוסי הסובר שהאומר רגלה של זו עולה תהא כולה עולה. אבל ר' יהודה, שלדידו אין פשטא מחד איבר לכל הבהמה, אין ספק שהוא הדין בעוף וקל וחומר בקדושת דמים. הרמב"ם פסק את התיקו בשני ספקותיו של רבא, אף על פי שהכריע כרבנן שהאומר רגלה של זו עולה אין כולה עולה.

9. תמורה י"א ע"ב, חולין ס"ט ע"ב, ערכין ד' ע"ב, וחלק מן הברייתא בקידושין ז' ע"א.



הספק הראשון של רבא הובא ברמב"ם בפרק ט"ז הלכות מעשה הקרבנות ה"ב, וז"ל: "האומר ידה של זו עולה או רגלה של זו עולה – תמכר לחייבי עולות, ודמיה חולין חוץ מדמי אותו אבר, והוא שיהיה זה המחייב עולה שקנה אותה נדר עולה בדמים קצובים. האומר לבה או ראשה של זו עולה, הואיל ודבר שהנשמה תלויה בו הוא – כולה עולה. הקדיש אבר אחד מן העוף – ה"ז ספק אם נתקדש כולו או לא נתקדש".

ה"כסף משנה" על אתר כותב: "הקדיש אבר אחד מן העוף וכו'. שם בעי רבא בעוף מהו בהמה אמר רחמנא והא לאו בהמה הוא או דילמא קרבן אמר רחמנא והאי קרבן הוא – תיקו. ופרש"י לר' יוסי בעי לה הקדיש רגל עוף דתור או בן יונה מי פשטה קדושה בכלויה או לא עכ"ל, וא"א לומר כן לדעת רבינו שהרי הוא פסק שאם בבהמה הקדיש אבר שאין הנשמה תלויה בו אינו קדוש אלא אותו אבר בלבד, והיאך אפשר להסתפק בעוף אם יהיה כולו קודש, ולכן נראה לומר שרבינו מפרש דבדבר שהנשמה תלויה בו מבעיה ליה אי קדש כולו כמו בבהמה או לא".

לענ"ד קשה לקבל את פירושו של ה"כסף משנה" משלוש סיבות:

א. ה"לחם משנה" על אתר הקשה: "נראה מדברי רבינו ז"ל דמפרש בעיא דרבא בפ"ק דתמורה בעוף מהו דאיירי בדבר שהנשמה תלויה בו [כהסבר ה"כסף משנה"]. וקשה דאם כן היכי קאמר בהמה אמר רחמנא כו' הא קרא לר' יהודה לא איירי בדבר שהנשמה תלויה אלא באינה תלויה, דאיהו דריש לקרא ד'יהיה קדש' דתמורה לצורכי עולות, וזה אינו לדעתו ז"ל אלא בדבר שאין הנשמה תלויה אבל בדבר שהנשמה תלויה הוי עולה<sup>10</sup>.

10. ה"לחם משנה" מתרץ: "וי"ל דמכל מקום מקרא ילפינן דבאבר אחד חייל קדושה באותו אבר כשהנשמה תלויה בו יחול על כולה. אבל אי לאו קרא אין לנו לומר שיחול קדושה על אבר אפילו שיהיה דבר שהנשמה תלויה בו, ולכך בעי השתא שפיר כיון דמקרא ילפינן לה". לענ"ד דברי ה"לחם משנה" קשים משתי סיבות: ראשית – פשט הרמב"ם אינו באבר שהנשמה תלויה בו, עיין למעלה בקושי השני על שיטת ה"כסף משנה". שנית – דין אבר שהנשמה תלויה בו אינו נלמד מפסוק אלא מסברא, ונראה שאפשר לומר ששונה דין פשטא באבר שהנשמה תלויה בו מדין פשטא באומר רגלה של זו עולה. ברגלה של זו עולה מדובר בפשטא בחלות – שהחלות מתפשטת על כל הבהמה, ברם בפשטא באבר שהנשמה תלויה בו ר' יהודה מודה, מפני שאבר שהנשמה תלויה בו הוא עיקר הבהמה וממילא כאילו הקדיש את כל הבהמה ואין צורך להתפשטות. אפשר להביא ראיה לדרך הזאת משיטת הריטב"א בקידושין כדף ז' ע"א. הגמ' שם דנה בדין "חציין מקודשת ליי" שהדין הוא שאינה מקודשת, ומקשה גמ': "וניפשטו קידושין בכולה, מי לא תניא: האומר רגלה של זו עולה – תהא כולה עולה, ואפילו למ"ד אין כולה עולה ה"מ היכא דמקדיש דבר שאין הנשמה תלויה בו, אבל מקדיש דבר שהנשמה תלויה בו הויא כולה עולה". פשט הסוגיה היא שקושיית הגמ' נאמרה לכולי עלמא, אולם הראשונים הקשו שם הרי צריך מקור לדין "פשטא" כפי שמופיע בגמ' בתמורה, ואם כן מה המקור באישה לדין פשטא, בראשונים שם מצינו כמה תרוצים. הריטב"א בתרוצו הראשון מבאר שהקושייה רק מאבר שהנשמה תלויה בו, וז"ל שם: "דבר שאין הנשמה תלויה בו. פי' הא דנקיט אפילו למ"ד אין כולה עולה י"ל לאו למימרא דלמ"ד כולה עולה אתיא ליה שפיר כפשטה, דהא איכא למימר דאפילו מ"ד כולה עולה, שאני התם דרביי רחמנא מדכתיב: 'כל אשר יתן ממנו', אבל בקידושין מנא תיתי, אלא ודאי דהשתא לכ"ע אמרי' דלא פליג ר"מ ואמר אין כולה עולה, ולא אצטריכו חכרוהי לרכוויא

ב. הרמב"ם באותה הלכה כאשר רצה לתאר אבר שהנשמה תלויה בו כתב "לבה או ראשה", ואילו ביחס לעוף כתב: "הקדיש אבר אחד", וברור שפשט הרמב"ם שלא דוקא אבר שהנשמה תלויה בו, ודברי ה"כסף משנה" צ"ע.

ג. ראייה מפורשת שהמונח "אבר אחד" אינו אבר שהנשמה תלויה בו נמצא בהלכות ערכין המובא בהמשך, שם הרמב"ם כותב במפורש: "הקדיש אחד מאבריה לדמיו ואמר דמי רגלה...", ושם גם ה"כסף משנה" אינו מבאר שמדובר באבר שהנשמה תלויה בו, עיין בהמשך.

הספק השני של רבא הובא ברמב"ם בהלכות ערכין וחרמין פרק ה' הי"ד, וז"ל הרמב"ם: "המקדיש בהמה תמימה לדמיה - הרי זו נתקדש גופה. כיצד? האומר דמי בהמה זו הקדש למזבח - היא עצמה תקרב. הקדיש אחד מאבריה לדמיו ואמר דמי רגלה של פרה זו הקדש למזבח - הרי זו ספק אם פשטה קדושה בכולה או לא פשטה, ולפיכך תקרב ולא תפדה".

ה"כסף משנה" על אתר באר את ספקו השני של רבא גם אליבא דר' יהודה, וז"ל: "...ונראה לדחוק ולומר שרבינו סובר דהאי בעיא דרבא לכו"ע בעי לה אף לר' מאיר ור' יהודה, דאע"ג דלר"מ ור' יהודה כי אמר רגלה של זו עולה לא פשטה קדושה בכולה, היינו במקדיש אותו אבר קדושת הגוף, דכיון שאותו אבר אין הנשמה תלויה בו ואינו ראוי ליקרב עולה לא חלה עליו קדושה ליקרב עולה והיאך תפשוט הקדושה בכולה משום הכי מעטיה קרא, אבל כשמקדיש אבר קדושת דמים אע"פ שאין הנשמה תלויה בו חלה עליו קדושה לדמיו, ושייך למבעי אי אמרינן מגו דאקדשיה לחד אבר אקדשיה לכוליה. ויש הוכחה לפרוש זה דהא רבא מפרש דברי ר' יהודה דבדבר שעושה נבלה פשטה קדושה בכולה, אלמא סבירא ליה כר' יהודה והיכי סתים למיבעי בעיא סתם דלא כותיה, הילכך אית לן למימיה דאליבא דכולי עלמא בעי לה". ה"כסף משנה" באר את שיטת ר' יהודה, הסובר שלא אומרים "פשטה", מפני שהקדושה כלל לא חלה שהרי אבר אחד לא יכול ליקרב, אולם בקדושת דמים שאפשר להקדיש אבר אחד וזה אינו נוגד את הגדרת קדושת דמים, ממילא שייך לדבר על פשטה גם אליבא דר' יהודה.

ה"לחם משנה" על אתר אף הוא באר את שני הספקות של רבא אליבא דכ"ע, עיין הערה 11.

דקרא, אלא משום דאקדיש דבר שאין הנשמה תלויה בו, אבל הקדיש דבר שהנשמה תלויה בו לכ"ע הויא כולה עולה, ולא בעי רבויא דקרא...". גם אם נחלוק על הריטב"א בבאור הסוגיא עדיין ניתן לקבל את שיטתו ביחס בין דין רגל לדין אבר שהנשמה תלויה בו. יש להעיר שה"לחם משנה" בהלכות ערכין חזר בו עיין בהמשך הערה 11, ובאר במפורש את החילוק בגדר הפשטא בין דין אבר שהנשמה תלויה בו לדין רגל.

11. ז"ל ה"לחם משנה": "...ובעיא קמא הכי בעי לה דרבנן אמרו בכרייתא יכול האומר רגלה של זו עולה תהא כולה עולה ת"ל כל אשר יתן ממנו לה וכו' משמע דאי לאו קרא הסכרא מבחוץ הוי דהיכא זאמר רגלה עולה דליהוי כולה עולה אלא דקרא מעטיה ולכך בעי דלמא כי מיעט קרא בבהמה דוקא זבהא איירי קרא, אבל בעוף הדרינן לסכרתין ונאמר דרגלה של זו עולה כולה עולה, או דילמא קרבן אמר רחמנא והא נמי קרבן ומיעט קרא נמי עוף, ולהכי כתב רבינו ז"ל בפט"ו מהלכות מעשה הקרבנות

## 7. ביאור שיטת הרמב"ם על פי הסברה הנ"ל לחלק בין אופי קדושת דמים לאופי קדושת הגוף.

ה"כסף משנה" מבאר מדוע בקדושת דמים שייך פשטה, נלענ"ד להוסיף שכל גדר קדושת הגוף הוא ההקדשה, ולכן לא שייך לדבר על אבר אחד שהרי אבר אחד אינו קרבן, בניגוד לקדושת דמים שכל עיקרה היא שווי ושייך לדבר בה על אבר אחד. אולם נלענ"ד שאפשר לנקוט בדרך נוספת. לעיל בארנו שקדושת הגוף אינה אלא קדושת יעוד ולכן לדעת הרמב"ם בעלי חיים אינם נדחים. אם נומר שפשטה היא בחלות מובן מדוע קדושה שכל עיקרה בגין העתיד לא שייך בה התפשטות בהווה, בניגוד לזה קדושת דמים הגדרנו כקדושת הווה, וממילא יש בהווה קדושה שתתפשט, והרמב"ם לשיטתו. ראיה שקדושת הגוף גידרה קדושה בגין ההקרבה העתידית מצינו בגמ' במעילה דף י"ב ע"א:

"אמר עולא אמר ר' יוחנן: קדשים שמתו - יצאו מדי מעילה דבר תורה. יתיב עולא וקאמר להא שמעתא, א"ל רב חסדא: מאן שמע לך ולר' יוחנן רבך, [וכי] קדושה שבהן להיכן הלכה?....".

ובגמ' בדף ט"ו ע"א במעילה דנו על איזה קדשים אמר ר' יוחנן את דין קדשים שמתו, וז"ל הגמ':

"אמר עולא אמר ר' יוחנן: קדשים שמתו - יצאו מידי מעילה דבר תורה. כמאי? אילימא בקדשי בדק הבית, אפילו כי מתו נמי לא היא אלא דאקדיש אשפה לבדק הבית לאו אית ביה מעילה! אלא קדשי מזבח...".

קדשי מזבח קדושתם מפני העתיד, ולכן ברגע שמתו פקעה באופן מוחלט יכולת ההקרבה, וזוהי התשובה על שאלת רב חסדא: "קדושה שבהן להיכן הלכה?" בניגוד לקדשי בדק הבית שגדר הקדושה היא קדושת שווי של בעלות ההקדש. אופי קדושת דמים לדעת הרמב"ם זהה לקדושת בדק הבית, וממילא מובן מדוע שייך "פשטא" בחלות. ביחס לספק הראשון של רבא נלענ"ד שהפתרון נעוץ ביחודו של קרבן העוף שעיקרו דם, וממילא גם לאבר אחד נותנים דין אבר שהנשמה תלויה בו, ועדיין צ"ע.

דהוי ספק דאסיק בתיקו אליבא דרבנן היכא דאמר רגלה של זו עולה אע"פ דהוי דבר שאין הנשמה תלויה בו כדכתיבנא. ובעיא בתרייתא מפרש רבינו ז"ל על זה הדרך דכי מעט קרא לא מעט אלא קדושת הגוף אבל קדושת דמים הזרינו לסברתי דרגלה של זו עולה כולה עולה ואמרינן תרי מיגו, או דילמא חד מיגו אמרינן דהיינו מיגו דחייל אחד אבר קדושת דמים חייל עליה לבד קדושת הגוף וכדפרישת לעיל דהוא מוכרח לפי סוגיית ערכין, אבל באבר שהנשמה תלויה בו ס"ל לרבינו ז"ל דלא מיבעיא ליה לרבא דודאי פשטה קדושה בכולה קדושת הגוף משום דלא הוי תרי מיגו, דהא זחייל בדבר שהנשמה תלויה בו אכוליה בהמה לא הוי מיגו דחייל אחד אבר חייל אכולה, אלא דכיון הקדיש בדבר שהנשמה תלויה בו הוי כהקדיש כולה, וכיון שכן לא הוי אלא חד מיגו....".